

Одеса 1998

**ЕТНІЧНІСТЬ В ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРІ:
матеріали і дослідження**

<i>Серебрянникова Н.И. (Одесса)</i>	
ЗАГОВОР В НАРОДНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ПРАКТИКЕ: НА МАТЕРИАЛАХ УКРАИНЦЕВ И РУССКИХ ОДЕСЩИНЫ.....	147
<i>Шейко О.С. (Запорожье)</i>	
АРХЕТИПЫ РЕЛИГИИ ПЕЙОТИЗМА.....	151
<i>Зан М.П. (Ужгород)</i>	
ПРОБЛЕМА БОГА АЦТЕКІВ КЕЦАЛЬКОАТЛЯ: МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТИ.....	153
<i>Чумак О.М. (Київ)</i>	
ПРОЯВИ АРХЕТИПІЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ.....	155
<i>Колотуша Л.В. (Київ)</i>	
СХІДНІ ЕЛЕМЕНТИ В ОРНАМЕНТАЦІЇ КИЇВСЬКОЇ РУСИ X-XIII СТ.....	157
<i>Марусенко В. (Київ)</i>	
ОРНАМЕНТ УКРАЇНСЬКОГО БАРОККО ЯК ВИРАЖЕННЯ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ.....	159

Розділ IV “АРХЕОЛОГІЯ”

<i>Славчев В.С. (София)</i>	
ВОЗМОЖНОСТЬ ЭТНИЧЕСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ В ПРАИСТОРИИ....	162
<i>Шидловський П. С. (Київ)</i>	
ВПЛИВ ГОСПОДАРЬСКО - КУЛЬТУРНОГО ТИПУ НА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНЬОПАЛЕОЛІТИЧНИХ ОБЩИН.....	164
<i>Березницкая И.Н. (Одесса)</i>	
ЖИЛИЩА И ОБРАЗ ЖИЗНИ: ПРОБЛЕМА СООТНОШЕНИЯ (ПО МАТЕРИАЛАМ ПОЗДНЕПАЛЕОЛИТИЧЕСКИХ ПОСЕЛЕНИЙ ПОДНЕПРОВЬЯ).....	168
<i>Сминтина О.В. (Одеса)</i>	
ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕТНІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ У ПЕРВІСНУ ДОБУ (за матеріалами мезолітичних пам'яток України).....	171
<i>Гаскевич Д.Л. (Київ)</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЕТНОДИФЕРЕНЦІЮЮЧИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ КЕРАМІЧНОГО ТА КРЕМ'ЯНОГО ІНВЕНТАРЯ НЕОЛІТИЧНОЇ ДОБИ.....	174
<i>Овчинников Э.В. (Киев)</i>	
К ВОПРОСУ ОБ ЭТНИЧЕСКОЙ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ НОСИТЕЛЕЙ ТРИПОЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ.....	177
<i>Гіль О.С. (Луцьк)</i>	
ТШИНЕЦЬКО-КОМАРІВСЬКА КУЛЬТУРА ЯК КУЛЬТОВИЙ СОЮЗ...	180
<i>Лысенко С.С. (Киев)</i>	
К ВОПРОСУ О РЕКОНСТРУКЦИИ КОСТЮМА НАСЕЛЕНИЯ СЕВЕРНОЙ УКРАИНЫ В ЭПОХУ ПОЗДНЕЙ БРОНЗЫ.....	182
<i>Павлов Б. И. (София)</i>	
МЕТОДОЛОГИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ ИНТЕРПРЕТАЦИИ МОГИЛЬНЫХ КОМПЛЕКСОВ (на примере могилы 5 из кургана III в Мадаре).....	185
<i>Субботина Н.С. (Одесса)</i>	
МИФОЛОГИЧЕСКИЕ СЮЖЕТЫ НА АНТИЧНЫХ ВАЗАХ.....	187
<i>Тимофеев Е.Ю. (Одесса)</i>	
ИСКУССТВО АНТИЧНЫХ ГОРОДОВ СЕВЕРНОГО ПРИЧЕРНОМОРЬЯ В	

женщин, связанном с культом поедания пейота, в котором проявляются архетипы поверхностного (образцы поведения) и глубинного (чувства, эмоции, мифологические идеи) слоя психики /Von Franz, 1997, p.6/.

Обычно такие собрания происходят вечером в сакральном вигваме, где устанавливается круглый лунный алтарь (окружность - архетип целостности), в центре с главным пейотом. Проводятся ритуальные действия (поедание пейота, заклинания, молитвы, песнопения) в четкой направленности с запада на восток (ход солнца - sun-wise). Собрания, как правило, связаны с важными событиями в жизни общины (рождение ребенка, свадьба, излечение от болезни, прощание с умершими). Церемонией руководят вожди пути, барабана, огня, кедра, выполняющие функцию посредника между отдельным человеком или микросоциумом с богами небесного и подземного мира и играющие роль психопомпа в достижении катарсиса /Dobkin de Rios, 1984, p.78/. Окончание ритуала утром, при первых лучах солнца символизирует духовное и физическое очищение /Aberle, 1982, p.11-143/.

Важным аспектом является тождественность восприятия и интерпретация смысла галлюцинаторных видений (предсказания болезней, смерти, здоровья, счастья, успеха в экономической, военной деятельности) в группе, это, видимо, связано с влиянием коллективного бессознательного, т.е. определенного комплекса символов, проецируемых эмоциональными переживаниями.

С одной стороны происходит индивидуализация Self (самости), решение своих проблем, поиска пути познания, даже персонализация (Persona) архетипов в действующих лицах (вождь, женщина заря), а с другой - невозможность дифференциации своих мыслей и мыслей группы, что важно для ее жизнеспособности, коллективного блага, поддержание религиозных воззрений и морально-этических традиций (ответственность перед семьей, общиной, воздержание от алкоголя, идеи мира, гуманизма, братской любви, равенства, космической гармонии) /Aberle, 1982, p.183; Gray, 1996, p.202, 273; Von Franz, 1997, p.76, 133, 244; Юнг, 1994, с.14, 20/.

Вторичными образами представляются символы утренней звезды, дождя, грома, ассоциируемые с барабаном, трещеткой, свистком /Steinmetz, 1990, p.98/.

Роль христианского бога уходит на второй план и становится архетипом тени, подавлением негативного влияния внешней культуры, которая все-таки уже занимает определенное место в иерархии божественного (образ героя) в коллективном бессознательном /Aberle, 1982, p.11; Gray, 1996, p.229/.

Итак, мы рассмотрели некоторые социальные и психологические аспекты коллективного бессознательного у сторонников религии пейотизма. Следует отметить, что архетипический стиль данной религии отличается своеобразием условий возникновения символической системы, включающей в себя несколько уровней бессознательного, и связью с социальными, религиозными, культурными стереотипами поведения, мировосприятия и мировоззрения.

*Зан М.П.
(Ужгород)*

ПРОБЛЕМА БОГА АЦТЕКІВ КЕЦАЛЬКОАТЛЯ: МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТИ

Релігійна традиція в історії людства складає чи не найважливішу проблему з точки зору наукового її розв'язання. Особливо це стосується реконструкції витоків релігійного відчуття тих етносів, які протягом тривалого історичного часу, створили унікальну

міфологічну та релігійно-містичну систему, що стала першоосновою їх власної ментальності.

З даної точки зору, актуальною є проблема мексиканського (ольмеків, тольтеків, згодом ацтеків) божества - людини, покровителя знань, винахідника письма, бога повітря і води (вітру) - Кецалькоатля.

Завдання автора полягає в тому, щоб на основі ряду джерельних свідчень та широкого кола наукових підходів встановити деперсоніфікацію божества. Задля цього групуємо у його образі декілька з його проявів.

Базовими методами дослідження є історико-порівняльний та системний підходи, що дозволяє вирішувати проблему в кількох напрямках її вирішення: Кецалькоатль - реальна особа, Кецалькоатль - символ, Кецалькоатль - шлях в нагуаль.

1. Кецалькоатль - реальна історична особа.

Даний прояв божества є чи не найбільш дослідженим, втім і найбільш суперечливим, проблематичним. Першим проявом утаємничення образу Кецалькоатля був створений місіонерами прототип апостола Фоми, за допомогою чого ідеологічно обгрунтовувалися права іспанців на Мексику¹.

Окремі дослідники пов'язували образ із китайським проповідником буддистської доктрини (Дж. Фреєр), інші (Е. Денікен) - зводили все до втручання позаземної цивілізації, проявів НЛО. Американський дослідник І. де Сертіма перебільшує вплив африканського елемента (нубійці, 8 ст. до н.е.). Існує і досить чітко обгрунтована гіпотеза "Кецалькоатль - вікінг"².

Вищеназвані підходи хибують бездоказовістю, часом абсурдністю. При підході "Кецалькоатль - реальна особа" слід враховувати:

- по-перше, визнати, що Се Акатль Топільцин - Кецалькоатль - один з правителів Тули (епоха тольтеків, 9-12 ст.) був реальною історичною постаттю, що засвідчують джерела³;

- по-друге, образ Кецалькоатля постає реальним, враховуючи принципovu можливість міжцивілізаційних контактів в доісторичну добу. Дане положення обгрунтовується М.Ф.Жировим як відголоски існування Атлантиди. У своїй праці⁴ автор вирішує цю проблему на основі цілого спектру доказів. Серед них - легенда про Кецалькоатля як бога, що прибув зі сходу і зіграв роль цивілізатора місцевого населення. Теж саме можна сказати і про давніх єгиптян, які мали свого "Кецалькоатля" - бога Тота - творця наук і мистецтв, винахідника письма, алхімії.

Отож, образ Кецалькоатля - це образ реальної постаті, якого можна асоціювати із подорожувачем із Єгипту (Древнє царство), носієм знань атлантів. Цю точку зору може підтвердити загальновідома дата відліку «історичного часу» для майя - 3373 р. до н.е. (бог Кецалькоатль для майя асоціювався з Кукульканом).

2. Кецалькоатль - символ (архетип) духовної культури.

Системний аналіз матеріалів засвідчує: вже з епохи ольмеків (1200 - 400 рр. до н.е.) формується синкретичність даного божества. Це підтверджується його антропоморфністю. Такий підхід в колишній радянській американістиці вважався за найбільш оптимальний⁵.

Зазначимо, що така трактовка проблеми є малодоказовою, бо мова йде лише про просте наслідування традиції. А звідки ця традиція? Вона є продуктом розвитку етносу, цивілізації чи вплив інших цивілізацій?

З іншого боку, Кецалькоатль - це втілення людської сутності, тіла і душі, землі і неба, творчий союз матерії й духу, що виражається подвійним символом: птахом-змієм або ягуаром-орлом⁶. Така точка зору імпонує французській дослідниці Л.Сежурне ("Всесвіт Кецалькоатля").

113

1. до н.е.

Отож, при другому підході образ Кецалькоатля, як образ двоподібного божества з "місця богів" (ансамбль Теотіуакана), набуває глибокого містичного змісту, або ж він є божеством місцевого походження.

3. Магія Кецалькоатля - трансформація особистості, шлях в нагуаль.

Нарешті, образ Кецалькоатля постає в ще більш витонченій формі, як символ людської сутності. Такий підхід ґрунтується на ще недостатньо (в науковому плані) вивченій проблемі духовної самореалізації людини, яку відстоює філософ-містик, антрополог К.Кастанеда.

Суть даного підходу: людина може самореалізуватись в дійсності, це не символіка, яка сприймається як щось абстрактне. Шлях Кастанеди - поступове самовдосконалення (виховуючи в собі образ воїна), що веде до кінцевої самореалізації в якісно новому вимірі (сприйнятті) реальності. Філософсько-психологічне обґрунтування перспективності шляху воїна висвітлив О.Ксендзюк⁷.

Щодо обґрунтування проблеми з точки зору природничих наук, то явища телекінезу, телепортації та ін. досліджені спеціалістами в галузі біоенергології⁸.

Отож, при третьому підході, образ Кецалькоатля - як символ самореалізації людської сутності в шаленому морі нагуаля, невідомого.

Таким чином, використовуючи як пріоритети - порівняльно-історичний та системний підходи, можемо зробити такі висновки:

1) Сутність Кецалькоатля як реальної історичної особи виступає у двох вимірах: а) правитель Се Акатль Топільцин; б) "месія" з Єгипту.

2) Кецалькоатль як символ (архетип духовної культури) представлений у наступних формах: а) синкретичне антропоморфне божество місцевого походження; б) втілення бінарної сутності природи, що органічно перенесено в ансамбль Теотіуакана ("місця богів").

3) Магія Кецалькоатля - це шлях в нагуаль, невідоме, трансформація людської сутності, що потребує подальших досліджень з боку науковців-гуманітаріїв та природознавців.

Автор, маючи за мету показати багатолічність образу даного божества, робить акцент на широкому впровадженні в "лабораторію етнологів" органічно пов'язаних методів, як порівняльно-історичного, так і системного (структурного), це дозволить збагнути парадокси та закономірності в світовій історії, уявити архетипи духовної культури людства, як мозаїчної картини етносів.

¹ Гуляев В.И. По следам конкистадоров. - М., 1976. - С.46-49.

² Непомнящий Н.Н. Так кто же открыл Америку? - М., 1990. - С.43.

³ Соди А. Великие культуры Мезоамерики. - М., 1985. - С.128.

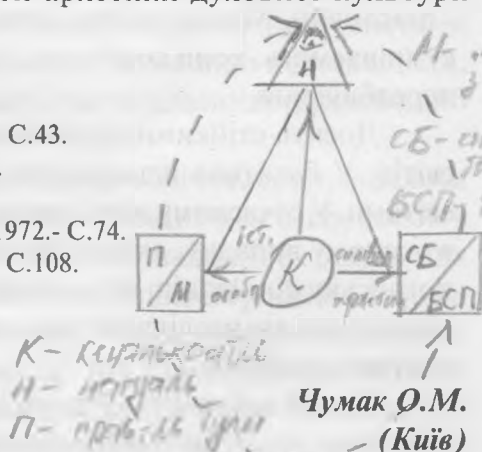
⁴ Жиров Н.Ф. Атлантида. - М., 1964. - С.96.

⁵ Гуляев В.И. Древнейшие цивилизации Мезоамерики. - М., 1972.- С.74.

⁶ Галич М. История доколумбовых цивилизаций. - М., 1990. - С.108.

⁷ Ксендзюк А.П. Тайна Карлоса Кастанеды. - Одесса, 1995.

⁸ Матьковский Э.И. От мозга до души. - Ужгород, 1997.

ПРОЯВИ АРХЕТИПІЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Дослідження сучасного життя вказує на те, що воно сповнене архетипічних проявів далекого історичного минулого людства. Архетипічного не з точки зору Юнга, як колективного безсвідомого, а в розумінні Мірче Еліаде, як усталених символів людського